

УДК 338.43
© 2013**Ю.В. ЗАХАРЧЕНКО,**
викладач**ОБҐРУНТУВАННЯ
ДОЦІЛЬНОСТІ
ПОГЛИБЛЕНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ПРОДУКЦІЇ ЕКОЛОГО-
ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ**

Досліджено зміни попиту на продукцію сільськогосподарських підприємств за видами продукції, посівні площі пшениці, кількість діючих сільськогосподарських підприємств, стан насиченості аграрного ринку, темпи змін у споживчих характеристиках продукції.

Сучасні стандарти якості життя висувають відповідні вимоги до якості продукції еколого-економічних систем. Аграрний ринок, як складова еколого-економічних систем, пов'язує в єдину систему економічних відносин суб'єкти ринку у сфері обігу сільськогосподарських і продовольчих товарів та послуг. Співвідношення між складовими аграрної економіки, а саме: об'єм виробництва, товарна структура виробництва, цінова політика та орієнтованість на певного споживача – є динамічними та залежать одночасно від декількох факторів, які у свою чергу змінні за часом. Формування конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств є актуальною задачею, що ґрунтується на певному переліку рішень, деякі з них є неповною мірою розв'язаними. Так, у роботах [1–3, 6] розглядаються різні типи продукції сільськогосподарських підприємств, що отримана на основі класичних агротехнологій. Під час формування стратегії забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств з огляду на ступінь ефективності використання земельних угідь [4, 5] слід враховувати екологічний фактор, від якого чималою мірою залежить час розгортання повного циклу агротехнологій. На перелік складових попиту значно впливають глобалізаційні процеси [7], що також зумовлює підвищення значущості екологічної складової в характеристиках сільськогосподарської продукції. Усе це у сукупності формує збутову стратегію сільськогосподарських підприємств

[8, 9]. Проте продукції, що виготовлена за еколого-зорієнтованими технологіями, притаманні певні відмінні ознаки як під час розгортання виробничих циклів, так і в процесі її реалізації та просування (позиціонування) на ринку збуту.

Метою роботи є встановлення доцільності поглиблених досліджень особливостей характерних ознак, що властиві сільськогосподарській продукції, яка виготовлена за еколого-зорієнтованими технологіями.

Виклад основного матеріалу. У ринковій економіці на основі поняття попиту виконується опис потреб, які набувають власної форми виявлення, отримують грошове вираження. Взаємозв'язок ціни та попиту на продукцію свідчить про те, що зниження ціни на продукцію стимулює її придбання потенційними покупцями (рис. 1). У випадку, коли відбувається зміна показників об'ємів покупок споживачами продукції, ціна якої є незмінною, крива попиту зміщується ліворуч або праворуч відносно початкового розташування.

Аналіз попиту на продукцію сільськогосподарських підприємств виявив певні його особливості, що повинні бути врахованими в дослідженнях:

* похідна природа попиту. Попит на зернову продукцію залежить від зміни попиту та його структури на кінцеві продукти, для виготовлення яких зернові є основою;

* зміна попиту на сільськогосподарську продукцію є повільнішою порівняно з показниками, що характеризують динаміку

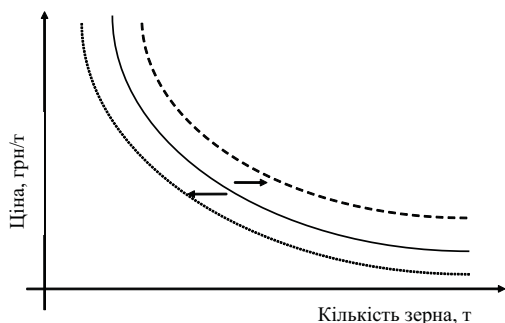

Рис. 1. Крива попиту на зерно

змін попиту на продукцію інших галузей виробництва;

* за умови відсутності інфляційних впливів попит на сільськогосподарську продукцію має тенденцію до сталого.

Зазначимо, що ринок зерна є структурованим за видами продукції як ринок фуражного зерна, ринок продовольчого зерна та ринок насіння. Для кожного з цих видів характерним є власний набір факторів, що визначає ступінь еластичності кривої “ціна–попит” та динаміку процесів. Попит продовольчого зерна одночасно з ціною формується й неціновими (умовно-ціновими) факторами. До них відносяться смаки й уподобання, кількість споживачів (чисельність населення), розподіл доходів між споживачами в соціальних групах, орієнтованість населення на використання очікуваних доходів. Смаки й уподобання споживачів безпосередньо впливають на використання сільськогосподарської продукції, яка отримана за еколого-зорієнтованими технологіями. Увага до продукції такого сегменту зумовлена не тільки її споживчими характеристиками, але й бажанням людей сприяти збереженню навколишнього середовища та покращанню екологічного стану довкілля. Підкреслимо, що увага до стану навколишнього середовища не є властивою для певного прошарку соціуму і нежорстко залежить від статку громадян. Насамперед відношення до екологічних проблем формується у світогляді громадянина під час його повсякденного життя та набуття досвіду (негативного / позитивно-

го) – подолання чи виникнення хвороби, умов відпочинку, знайомство зі ставленням до навколишнього середовища у світі.

Зерно є сировиною для певного переліку продуктів, які відносяться до продуктів першочергової необхідності і практично не мають рівноцінних замінників. Водночас вплив сучасних інформаційних технологій у поєднанні зі способами подання складної, наукоємної інформації кінцевому споживачеві про ступінь корисності / шкідливості продукції, що виготовляється зі зернових, суттєво зумовлює попит і відбивається на його показниках. Так, розгортання кампанії, що спрямована на профілактику серцево-судинних захворювань шляхом зменшення надлишкової ваги, викликає зміну у структурі продуктів харчування взагалі та хлібних виробів, зокрема. До того ж, існує фізіологічне обмеження на кількість споживаних однією людиною продуктів харчування. Відомо, що в розвинених країнах на продукти харчування витрачається 10–20 % доходів сім’ї. В Україні цей показник дорівнює близько 50 % [1].

Екологічне сільське господарство є сприятливим для збереження та розвитку навколишнього середовища методом організації виробництва. Головними його перевагами є підтримання на відповідному рівні біологічної активності ґрунту одночасно з виготовленням сировини, на основі якої створюється сільськогосподарська продукція з високими споживчими характеристиками. Особливість аграрного ринку унеможливує деякі маркетингові технології, які використовуються в інших сферах і не враховують, що зниження цін в агропродовольчому секторі не призводить до помітного розширення збуту і зумовлює менші доходи виробників. Оскільки сільськогосподарська продукція, яка вироблена за еколого-зорієнтованими технологіями, має більш сприятливі споживчі характеристики, водночас вона й потребує більш значних капітальних витрат на започаткування виробничих циклів, порівняно

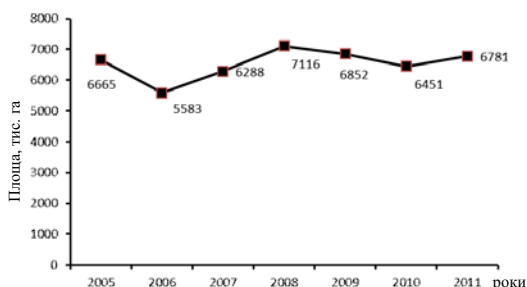

Рис. 2. Посівна площа пшениці в Україні

з класичними методами організації сільськогосподарських процесів. Отже, є доцільним під час визначення позиціонування на продовольчому ринку враховувати особливості як самого аграрного ринку, так і мотиваційні складові прийняття рішень потенційними споживачами.

Динаміка змін посівних площ пшениці в Україні з 2005 по 2011 рік свідчить про їх практично сталі значення (рис. 2). Одним із факторів, що спричинює мале коливання значень посівних площ пшениці, є більш динамічні процеси в інших культурах (ріпак, соняшник, кукурудза на зерно, ячмінь та ін.), що викликані ситуативною фінансовою привабливістю з реалізації певного переліку продукції зернових та технічних культур. Практично схожа ситуація спостерігається у невисокій динаміці змін кількості сільськогосподарських підприємств (рис. 3).

Різниця між мінімальним значенням

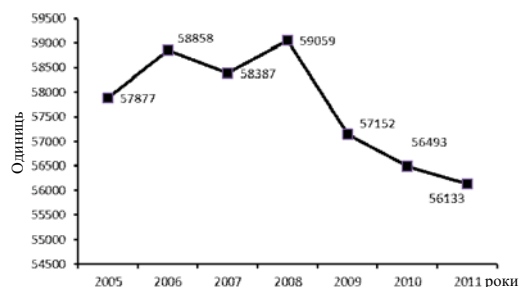

Рис. 3. Кількість діючих сільськогосподарських підприємств

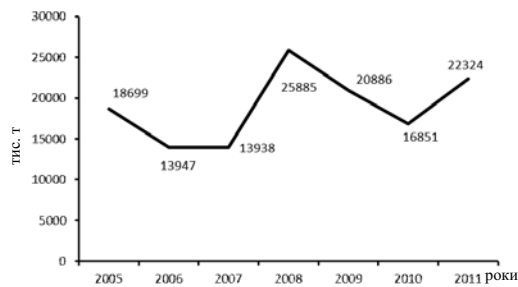

Рис. 4. Виробництво зернової культури (пшениці)

у 56133 підприємства та максимальним у 59059 становить менше ніж 5 %, що свідчить, з одного боку, про певний стан насиченості аграрного ринку, з іншого – про невисокі темпи змін у споживчих характеристиках запропонованої продукції.

Звернемо увагу на коливання в показниках, що характеризують зміни виробництва пшениці. Вони є більшими (рис. 4). Так, різниця між мінімальним значенням та максимальним сягає 46 % від максимуму. Безумовно, це викликано не в останню чергу природно-кліматичними умовами вирощування зернової культури.

Отже, товарна пропозиція на ринку зернових товарів є у стратегічному вимірі складно прогнозованою. Несприятливі кліматичні умови для зростання зернових культур створюють протиріччя між бажанням виробників продавати більше продукції за підвищеною ціною та обмеженням наявної кількості самої продукції (стратегічні резервні зернові фонди є обмеженими за об'ємом). Ритміка ж отримання зернових культур диктується кліматичними сезонними змінами. Часові витрати на вирощування сільськогосподарської продукції також є слабо керованими, оскільки час протікання природних процесів підлягає зміні у досить вузькому проміжку за часом. Часовий фактор є неціновим чинником пропозиції. До таких потрібно віднести і агротехнології, що підлягають вдосконаленню. Рівень ціни на земельні ресурси та рівень бажаних заробітних плат у відповідному сегменті діяльності, що

притаманні певному регіону, теж впливають на показники на аграрному ринку.

Для зменшення ризиків, що є особливо суттєвим для підприємств, які використовують еколого-зорієнтовані сільськогосподарські технології, цілком доцільним буде створення системи інформаційного забез-

печення економічних процесів. Головною відмінністю такої системи має бути здатність навчатися на значній кількості прикладів за умови, коли закономірності розвитку ситуації і функції залежності між вхідними та вихідними даними є невідомими [2].

Висновки

Таким чином, можна стверджувати, що за умови практично незмінних (або малозмінних) показників кількості підприємств-виробників сільськогосподарської продукції, площ, що задіяні під вирощування пшениці, динаміка зміни врожайності є значною. Це в поєднанні з додатковими ризиками, які характерні для

еколого-зорієнтованих сільськогосподарських технологій, та з урахуванням чинників, що зумовлюють інтегральні показники пропозиції й попиту, ступеня їх впливу на процес прийняття рішення щодо придбання відповідної продукції, вимагає додаткового дослідження.

Бібліографія

1. Майовець Є.Й. Теорія аграрних відносин: навчальний посібник / Є.Й. Майовець. – К. : Центр навч. літ-ри, 2005. – 276 с.
2. Захарченко Ю.В. Нейронні мережі в оцінці перспективності еколого-зорієнтованих агротехнологій / Ю.В. Захарченко // Матеріали науково-практ. конф. “Аграрна наука XXI століття: реалії та перспективи”. — Дніпропетровськ : ДДАУ, 2013. – С. 69–71.
3. Легеца Д.Г. Формування конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.04 / Легеца Дар'я Георгіївна. – К., 2012. – 452 с.
4. Євчук Л.А. Конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.04 / Євчук Людмила Анатоліївна. – Миколаїв, 2010. – 526 с.
5. Лисюк О.В. Ефективність використан-
- ня земельних угідь у сільському господарстві: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / О.В. Лисюк. – Львів, 2007. – 204 с.
6. Дрогомирецька М.І. Формування стратегії розвитку підприємств агропродовольчого ринку: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / М.І. Дрогомирецька. – Полтава, 2011. – 254 с.
7. Єранкін О.О. Трансформація маркетингу агропромислових формувань в умовах глобалізації: дис. ... доктора економ. наук: 08.00.04 / Єранкін Олександр Олександрович. – К., 2010. – 530 с.
8. Соловійова О.М. Інфраструктурне забезпечення розвитку збутової діяльності сільськогосподарських підприємств: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / О.М. Соловійова. – Біла Церква, 2012. – 237 с.
9. Дьолог Т.І. Управління економічною ефективністю сільськогосподарського виробництва: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.04 / Т.І. Дьолог. – К, 2011. – 227 с.

Рецензент – доктор економічних наук,
професор А.В. Бардась